

MIX. ΚΑΛΙΝΔΕΡΗ, 'Ο κώδιξ τῆς Μητροπόλεως Σισανίου καὶ Σιατίστης (1686—), Δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν ἀριθ. 42, Θεσσαλονίκη 1974, σχ. 8 σελ. 152, πίνακες φωτοτυπικοὶ XVII.

Δὲν εἶναι ἄγνωστος ἡ ἀτελής καὶ χασματώδης ἀντίληψις περὶ τῶν συγχρόνων καὶ τῶν ἀμέσως παλαιότερων ἱστορικῶν γεγονότων, τὴν ὁποίαν ἔχομεν κατὰ τὴν μεγίστην μας πλειοψηφίαν οἱ Νεοῦ Ἕλληνες. Ἀκόμη καὶ κεφαλαιώδη τινὰ ἱστορικὰ γεγονότα τοῦ 1821 ἔχουν παραδοθῆ εἰς τὴν μνήμην τοῦ λαοῦ μας παρηλλαγμένα καὶ ἐνίοτε παραμορφωμένα τόσον, ὥστε νὰ σημειοῦνται συχνάκις ἔριδες μεταξὺ πόλεων ἢ χωρίων ἐν τῇ ἐπιπολαίᾳ καὶ ἀνοικεῖα ματαιοδοξία νὰ οἰκαιοποιηθῶν προχθεσινὰ ἀκόμη ἱστορικὰ ἐπιτεύγματα, μὴ ἀνήκοντα εἰς τοὺς κατοικοῦντας τότε τὸν τόπον των προγόνους.

Φαίνεται ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐξακολουθοῦμεν νὰ μὴ γηράσκωμεν πλέον τῶν εἴκοσι ἐτῶν, ὅπως εἶπόν ποτε εἰς τὸν Σόλωνα οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς, καὶ νὰ μὴ ἐνθυμούμεθα καὶ τὰ πρόσφατα ἀκόμη γεγονότα ὅπως ἀκριβῶς ἐξειλίχθησαν. Εἶναι λυπηρὸν ὅτι ἡ πνευματικὴ ἡγεσία μας μετὰ τὸ 1821 ἐξακολουθητικῶς μέχρι σήμερον δὲν κατῴρθωσε νὰ ἐξοικειώσῃ τὸν λαόν μας μὲ τὸ πάθος τῆς ἀκριβείας καὶ τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὴν ἀλήθειαν οὐδὲ νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν τῶν εὐπαιδευτῶν πολιτῶν εἰς τὴν ἀναζήτησιν καὶ μελέτην τῶν πηγῶν, τῶν βοηθημάτων καὶ τῶν στοιχείων τῆς ἱστορίας μας, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων καὶ ἄλλων μαρτυριῶν ἀμέσων ἢ ἐμμέσων, ὁποῦν δύναται νὰ διαφωτισθῇ τὸ ἱστορικόν μας παρελθὸν αὐθεντικῶς.

Ὡς ἐξαιρέσεις δύνανται νὰ θεωρηθῇ ἡ εἰς τινὰς περιφερείας ὑπαρξίς ὠρισμένων λογίων καὶ ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, οἱ ὅποιοι μὲ πάθος ἱερὸν ἀναδιφοῦν ἐρείπια παλαιὰ, ἐκκλησιδία, κτίσματα, μονὰς, ναοὺς καὶ παλαιὰς ἰδιωτικὰς ἢ δημοσίας συλλογὰς βιβλίων καὶ ἐγγράφων, ἵνα ἀνακαλύψουν νέας ἢ διακριβώσουν παλαιὰς πληροφορίας περὶ τοῦ παλαιότερου βίου τῶν κατοίκων τοῦ τόπου μας, περὶ τοῦ ὁποῦ ἀόριστος μόνον ἢ θολὴ ἀντίληψις μᾶς ἔχει παραδοθῆ.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐκλεκτῶν τούτων διὰ τὸν τόπον μας ἀτόμων ἀνήκει καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἐν ἐπικεφαλίδι βιβλίου Μιχ. Καλινδέρης. Ἀπὸ τῶν νεανικῶν του ἀκόμη ἐτῶν οὗτος συνεχῶς μέχρι σήμερον διερευνᾷ ἀνὰ τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν ἅπασαν κάθε πηγὴν πληροφοριῶν διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου καὶ τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ βίου καὶ τῶν ἠθῶν τῶν παλαιότερων του κατοίκων, ἔχει δὲ δημοσιεύσει πλῆθος βιβλίων.

Νῦν ἐκδίδει τὸν περίφημον κώδικα τῆς Μητροπόλεως Σισανίου καὶ Σιατίστης, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ 1686. Ὁ κώδιξ οὗτος παρέχων συνεχῶς στοιχεῖα μέχρι τοῦ 1744, εἶτα δὲ σποραδικῶς κατὰ τὰ ἔτη 1797 καὶ 1838—1845 ἀποτελεῖ πηγὴν πληροφοριῶν συνεχῆ καὶ ἔγκυρον ἐκ τῶν σχετικῶς παλαιότερων τοῦ εἴδους των. Καὶ εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι τὸ πολύτιμον αὐτὸ ὄρυχεῖον ἱστορικῶν πληροφοριῶν ἔχει μείνει μέχρι σήμερον ἀνεκμετάλλευτον, ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν στοιχείων, ἅτινα ἀποσπασματικῶς ἐδημοσίευσεν εἰς διάφορα ἔργα του παλαιότερον ὁ ἴδιος ὁ Καλινδέρης.

Ὁ κώδιξ οὗτος τὸν ὁποῖον μετέγραψεν ὁ συγγραφεὺς ἀπὸ τοῦ 1939 καὶ δημοσιεύει τώρα, περιέχει καταγραφὴν ποικιλωτάτων ὑποθέσεων ῥυθμιζομένων ἐνώπιον τοῦ Ἀρχιερέως, προσδίδοντος οὕτω κῦρος ὑπερσυμβολαιογραφικὸν εἰς τὰς πράξεις, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς διανομὴν περιουσίας, εἰς ἐξοφλήσεις χρεῶν, εἰς λογαριασμοὺς ἐπιτρόπων περιουσίας, εἰς λογαριασμοὺς συντροφῶν (ἐταιρειῶν), εἰς προικῶνα, ἀγωγὰς χρέους, διαζύγια, υἰοθεσίας, διαθήκας, ἀφιερῶματα, ὁμόλογα, πωλητήρια, γηροτροφάς, διαλύσεις γάμων, κλπ. Ἐπίσης ἔχει καταχωρισθῆ

εις τὸν κώδικα καὶ ἡ πράξις τῆς καθαιρέσεως τοῦ Μεθοδίου Ἀνθρακίτου, ἥτις ἀνεκοινώθη εἰς τὸν ἐν Σιατίστη ἐδρεύοντα Ἀρχιεπίσκοπον Ἀχριδῶν καὶ συγχρόνως ἐπίσκοπον Σισανίου Ζωσιμᾶν, ἀρχιερατεύοντα ἀπὸ 1686 1746.

Ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν πράξεων τούτων ὁ ἀναγκωστής πληροφορεῖται περὶ τῆς ἰδιοτυπίας τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου τῶν χωρίων καὶ τῶν πόλεων, περὶ τοῦ θεσμοῦ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου καὶ περὶ τῶν σχέσεων τῶν μελῶν τῶν συντροφίων διαμενόντων ἐν τε τῇ Σιατίστη καὶ ἐν πόλεσι ἀνά τὴν Τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἔξω ταύτης εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ δὴ καὶ εἰς Βενετίαν, Αὐστρίαν καὶ Οὐγγαρίαν. Βλέπει τις ἐκ τῶν ἐγγράφων τὴν ποικιλίαν τῆς ζωῆς, τὰς λεπτομερείας τοῦ βίου, τὴν ἰσχυρὰν θρησκευτικὴν παράδοσιν, τὴν κοινωνικὴν διάρθρωσιν καὶ τὴν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα καὶ τὴν διασταύρωσιν τῶν σχέσεων τῶν κατοίκων. Ἐκ τῶν εἰδήσεων τούτων διαφωτίζεται ἐναργῶς ὁ κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν βίος τοῦ τόπου περὶ τὴν Σιατίστην εἰς ἐποχὴν σχετικῶς παρωχημένην. Οὐχὶ ἐκ τῶν ἤττον ἐνδιαφερόντων σημείων εἶναι καὶ ἡ διάλεκτος μὲ τὰς δυσδιακρίτους τὴν σημασίαν λέξεις, τὰς ὁποίας ἀπὸ τεσσαρακονταετίας φυλοκρινῶν βοθηθεῖα παλαιῶν κατοίκων καὶ παλαιῶν ἐγγράφων ὁ συγγραφεὺς ἐπεξηγεῖ νῦν εἰς τὰ πολύτιμα ὑπομνήματά του, τὰ συνοδευόμενα ἕκαστον δημοσιευόμενον ἔγγραφο.

Τὰ ἔγγραφα, ὅσα μὲν εἶναι σημαντικὰ παραθέτει αὐτοῦσια ὁ συγγραφεὺς, τὰ λοιπὰ δὲ ἐν περιλήψει, μετὰ παραθέσεως ἐνίοτε χαρακτηριστικῶν περικοπῶν. Δίδει ὅμως πάντοτε ἀρτίαν τὴν περίληψιν ἕκαστου ἐμπλουτίζων αὐτὴν ἐν ὑπομνήματι μὲ τὰς ἀναγκαίας συμπληρωματικὰς πληροφορίας, συσχετίσεις καὶ ἐπεξηγήσεις.

Ἀξιανάγνωστον κείμενον εἶναι τὸ ἀποσπασματικῶς παρεχόμενον τῆς κατακρίσεως τοῦ Μεθοδίου, πολλὰκις ἀλλαχοῦ δημοσιευθέν. Πολλὴν συγκίνησιν δὲ δίδει τὸ τελευταῖον παρατιθέμενον ἔγγραφο τοῦ κώδικος, ἡ ἀντιγραφή τοῦ Σουλτανικοῦ Φιρμανίου, τοῦ Ἑλμι χαμπέρι τοῦ 1254 (= 1838), δι' οὗ ὁ Σουλτᾶνος ἀποδοκιμάζει τὰς καταδυναστεύσεις τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τοὺς «μεμούρδες, ἔξουσιαστάς, βουτζούχιδες καὶ ἀγιάνιδες» οἱ ὅποιοι «δὲν προσέχουν εἰς τὸ οὐσοῦλι τοῦ βασιλέως ὡς ἀνδράποδα μεταχειριζόμενοι τοὺς θαγιαδες καὶ βυστώσιν αὐτοὺς εἰς τὰ τζιφλίκια των μὲ βίαν χωρὶς μισθὸν καὶ τοὺς ἐμποδίζουσι νὰ ἀπέλθουν καὶ τοὺς ἐνοχλοῦσιν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ αἴνιον των... παρὰ τὸν δηλωθέντα τοῦ βασιλέως τζεσνὰ καυτενεμέ... Καὶ ἐπειδὴ εἰς μερικὰ μέρη λαμβάνουσι τὰς θυγατέρας τῶν θαγιαδῶν καὶ λέγοντες ὅτι αὐτὴ ἐδέχθη τὸν μουσουλμανισμὸν ἀνυπάρκτως, τὰς ὑπανδρεύουσι βία. Διὰ νὰ παύσουν αὐτὰ καὶ ἄλλα ζουλούμια, βία καὶ δυναστεῖαι ἐξεδόθη βασιλικὸς ἰραδές. Ἐδόθη εἰς τὸν Πατρικχανέ τῶν ὤωμαίων τὸ παρὸν ἔλμι χαμπέρι.

Ἡ ἀποσπασματικὴ παράθεσις τοῦ ἐγγράφου τούτου κανονικῶς δὲν εἶχε θέσιν εἰς μίαν βιβλιογραφικὴν παρουσίαν, ὅμως τὰ σύγχρονα γεγονότα ἐπιβάλλουν νὰ μὴ λησμονῆται καὶ ἡ ἱστορία τόσον εὐκόλως. Εἰς τί ἄλλο θὰ ἐχρησίμειεν ἄλλως τε ἡ ἱστοριοδιφικὴ ἱερὰ μανία τοῦ Καλινδέρη, τὴν ὁποίαν ἐπηγέσαμεν καὶ προεβάλαμεν πρὸς μίμησιν, εἰ μὴ νὰ μᾶς ἀποσαφηνίσῃ τὸ ἱστορικὸν μας παρελθὸν ἵνα μᾶς διδάσκη καὶ μᾶς φρονηματίζη;